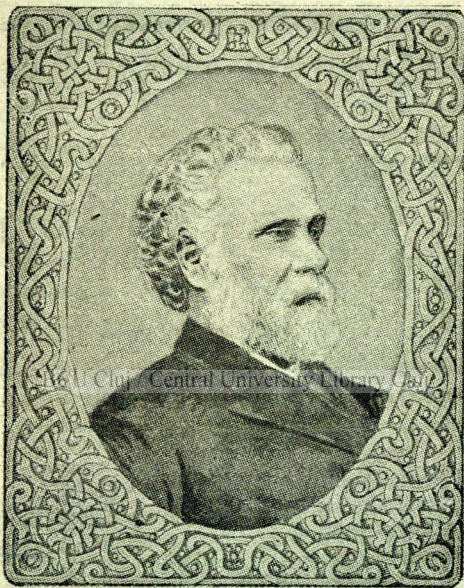

133502

Nr. 107. Biblioteca populară a Asociațiunii.

ION CONSTANTIN BRĂȚIANU

de

O. SUMEA.

Sibiu, 1922

Editura »Asociațiunii«

Asociațiunea pentru litera- tura română și cultura po- porului român

Intemeiată la 1861.

PREȘEDINTE DE ONOARE:

M. Sa Regele FERDINAND I.

Președ. activ:

Andrei Bârseanu

senator, membru al
„Academiei Române“

Vicepreșed. activ:

Dr. Vasile Suci

mitropolit de Alba-
Iulia și Făgăraș

Comitetul central al »Asociațiunii« numără 30 de
fruntași din toate păturile societății românești

E de datoria fiecărui bun
Român să sprijinească »Asociațiunea«,
abonând publicațiile ei și înscriindu-se
de membru.

Taxele de membri sunt următoarele:

membru fondator al Casei Naționale, odată pentru totdeauna	1000 Lei
membru fondator al Asociațiunii, odată pentru totdeauna	400 Lei
membru pe viață al Asociațiunii, odată pentru totdeauna	200 Lei
membru activ al Asociațiunii, anual	10 Lei
membru ajutător al Asociațiunii, anual	2 Lei

650410

133502

Nr. 107. Biblioteca populară a Asociațiunii.

ION CONSTANTIN BRĂȚIANU

de

O. SUMEA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BCU Cluj-Napoca

RBCFG201504494

Sibiu, 1922.

Editura »Asociațiunii«.

Rostul acestei pomeniri.*)

„Fost-a om trimis dela Dumnezeu, numele lui Ioan”. (Sfânta Evanghelie alui Ioan cap I, vers. 6.) Nu putem începe istoria vieții făuritorului României de ieri și a pregătitorului României întregite de astăzi, decât prin aceste cuvinte dumnezești ale Sfintei Scripturi. A fost ceva profetic, mai mult: ceva dumnezeesc în viața acestui om, — e prea puțin dacă-i zicem mare, de aceea trebuie să-l numim providențial. Viața lui cuprinde, precum vom vedea, un veac întreg de nădejdi, de lupte și de biruințe fără seamăn pentru Români. Nu într'o sută, dar nici în multe sute de ani nu ne-a fost dat să avem un om ca dânsul. Prin faptele și toate alcătuirile lui, el și astăzi e viu în mijlocul nostru. Nimic nu poate fi, deci, mai

---

*) Această lucrare s'a făcut în 1921 cu prilejul centenarului nașterii marelui bărbat. Se tipărește abia astăzi din cauza greutăților tehnice, înlăturate abia acum de editură, păstrând întru toate forma dintăiu a lucrării. Numai la capitolul «Ion Brătianu și Români din Ardeal» am făcut unele schimbări reclamate de publicațiunile mai nouă.

AUTORUL.

interesant decât cunoașterea, mai înălțător decât prețuirea, și mai folositor decât urmarea virtuților și a faptelor lui mari.

Ca și Sfântul din Evanghelie, al cărui nume l-a purtat cu atâta vrednicie, Ion Constantin Brătianu a fost înainte mergătorul și vestitorul minunii celei mari ce ne-a hărăzit Dumnezeu în zilele noastre spre mai marea Sa mărire și spre folosul întregii omeniri: întregirea noastră națională.

De aceea nu putem slăvi în deajuns amintirea lui.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Din copilăria și anii de învățătură ai lui Ion Constantin Brătianu.

I. C. Brătianu s'a născut în Pitești la 28 Iunie 1821, anul sculării și căderii năprasnice a Domnului Tudor din Vladimiri Gorjului, ca al cincilea copil al boierului de țară Constantin numit și »Dincă« și al soției sale Anaștasia, zisă »Sica«, și născută Tigveanu.

Boierul »Dincă« Brătianu, suflet ales, și-a dat seama că e o rară fericire să ai o familie bună, de aceea s'a și îngrijit în chip cu totul deosebit de creșterea copiilor săi. Fiul său cel mai mare, Teodor a ajuns colonel, pe urmă ispravnic, deputat și membru al Comisiei dela Focșani pentru unire. Al doilea fiu al său a fost Dumitru, cunoscutul fruntaș al mișcării pornite pentru renașterea României, cu al cărui nume ne vom întâlni încă de multe ori. Despre Ion am amintit mai înainte. — Dintre cele patru fiice ale sale cea dintâiu Maria s'a călugărit sub numele de Maximila, ajungând stăriță la Ostov (Călimănești) și Văleni, ca o dovadă grăitoare

de credința cea vie în Dumnezeu și alipirea cea sfântă către biserică, — virtuți ce au strălucit întotdeauna la vatra familiei Brătianu. Celelalte trei s'au măritat, devenind vrednice soții și bune mame de familie. Și anume: Ana, măritată cu Furduescu, Zinca, cu Gheorghe Enescu și Cleopatra, cu Lerescu, apoi cu Cecropide.

Dacă vrednicia copiilor este mândria părinților, rareori s'a putut mândri cineva cu copii mai vrednici ca boierul »Dincă« și soția sa Sica.

Despre acest »Dincă« mai știm că iubiă mult codrii și munții Argeșului și ai Oltului, De dragul lor părăsiă uneori mănoase moșii dela câmpie, simțind că se usucă și piere, departe de munții strămoșești. (Vezi minunatele »Din amintirile altora și ale mele« de *Ion I. C. Brătianu* în revista »Cugetul Românesc« No. 7 din Octomvrie 1922, pag. 3).

Dragostea de înălțimile curate ale firii îl va fi îndemnat de bună seamă să facă totul pentru înălțarea familiei sale în vaza cea mai mare a neamului românesc întreg.

În vârstă de patru ani și jumătate el trimite pe fiul său Ion la școala din Pitești. Dascălul grec Tănase Veropolú însă îl trimite numai decât acasă, zicând că n'are ce face cu acest

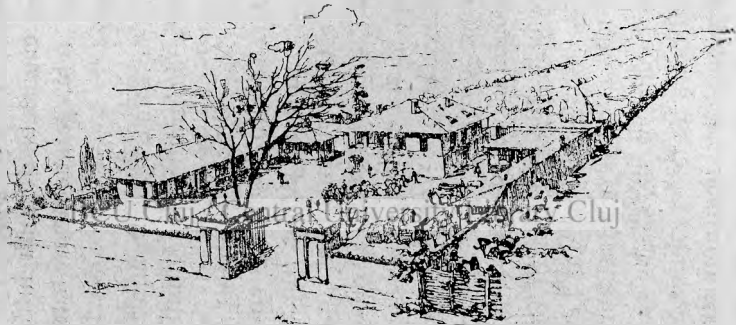
învățăcel, deoarece el nu știe încă nici să vorbiască cum se cade. A uitat, bag seama, dascălul grec că astfel de copii »muți«, când ajung să vorbească și ei mai târziu, pun întreaga lume în uimire cu înțelepciunea și frumusețea cuvintelor lor.

Așa e totdeauna când Dumnezeu înalță pe cei smeriți și dă graiu celor »muți«.

În casa lui »Dincă« Brătianu din Pitești a fost primit între alții însuși generalul rus Pavel Kisseleff, ocârmuitorul țărilor române, dela care a rămas vestitul »regulament organic«. Dela aghiotanții acestui general a învățat, jucându-se, rusește tânărul și nepricopsitul Ioan, cu care am văzut că dascălul grec Veropolu nu știa ce să înceapă. Poate că nici nu-și dă seama mintea cea crudă a băiatului, de ce mare folos îi va fi mai târziu, în viață cunoștința acestei limbi, precum și a altora, pe cari le-a învățat cu mare sârguință. Vorba strămoșească: »Câte limbi vorbești, atâția oameni prețuești«. (Quot linguas cales, tot homines vales).

Ceeace n'a făcut însă numitul dascăl grec, a făcut cel român (Simonide), un însuflețit învățăcel al marelui dascăl ardelean Gheorghe

Casa Brătienilor din Pitești.

Lazăr, care a deșteptat și în sufletul tânărului Ion o nemărginită iubire de țară.

Această iubire de țară l-a îndemnat să vi-seze din copilărie desrobirea Românilor din Ardeal, și să-și aleagă cariera armelor, ca una care avea să fie de cel mai mare folos țării sale. În 3 Aprilie 1838, adică în vârstă de 17 ani, el este, după trei ani de serviciu, »praporcic« (sublocotenent), punând pe toți în uimire prin purtările sale alese. Văzându-i aceste purtări, Vodă Alexandru Ghica a spus celor dimprejur aceste mult însemnătoare cuvinte despre tânărul Ion: »Să știți că are să iasă ceva din ofițerașul acesta!«

Pentru a-și desăvârși învățătura primită în țară, el plecă apoi în străinătate, Ținta lui era Parisul, orașul lumină. Dar fiindcă stăpânirea rusească de atunci nu vedeă cu ochi buni călătoriile și învățăturile în acest cuib al revoluțiilor, el și-a făcut pașaportul pentru Geneva Svițerei.

Ajuns în orașul lumină cu fratele său Dumitru, el se puse la învățătură cu tot dinadinsul în școala de stat-major ce o urmă. Avea dascăli cu mare nume ca: Jules Michelet, Edgar Quinet, Polonul Mickiewicz și alții.

Unul din acești dascăli (Quinet) spunea învățăceilor săi în 1842 să se feriască de »somnul

sufletesc», fiindcă e mai primejdios decât cel trupesc. Când se înstăpânește acest somn, totui lăncezește, totul amortește. Dovadă Spania, care odinioară eră țara cea mai puternică și mai înfloritoare, unde niciodată nu apuneă soarele, dar care, toropită de acest somn, s'a ticăloșit și prăpădit ca vai de ea. Cu glas profetic strigă mai departe însuflețitul descăl: deșteptați-vă! Lumea e nouă pentru oameni noi și e o fericire pe care mulți v'o pizmuesc că sunteți fiii unei țări, care poate încă să aleagă între începutul căderii și urmarea zilelor de mărire.

Cu astfel de învățături înalte și îndemnuri mărețe se hrăniă sufletul tânărului Ion Brătianu și al tovarășilor săi.

În 1843 el se îmbolnăvi greu de piept, încât a trebuit să stea multă vreme să se tămăduiască la Ems. Aici făcù cunoștința nobilei familii de Galhau, care aveà să-i fie de atâta folos și ajutor în clipele cele mai grele și mai însemnate ale vieții sale.

În anul următor (1844) îi veni trista știre că tatăl său Dincă a murit. El vine pe câtva timp, în țară, apoi după regularea afacerilor sale familiare și militare plecă din nou la Paris pe un timp de trei ani.

Reîntors la Paris, el înființează cu fratele său Dumitru, cu frații Golești, cu C. A. Rosetti, cu Caracaș, cu Vărnăv, Alecsandri ș. a. o societate sub conducerea marelui francez Lamartine pentru a lupta din toate puterile spre binele neamului. (Vezi »Lui Ion C. Brătianu« 1821—1921, vol. I, 1821—1866, pag. 1—13).

De toți aceștia și de alții avea să-l lege o prietenie de o viață întreagă, precum se va vedea din cele următoare.

Stări din țară în această vreme.

Înainte de a urmări mai departe viața și faptele lui Ion Constantin Brătianu, e bine să ne oprim puțin la stările din țară în această vreme, să vedem ce a găsit el la întoarcerea sa din Paris și ce măsuri a luat pentru îndreptarea lor?

Cheltuelile lungului și nenorocitului războiu ruso-turc 1806—1812 se știe că le-am plătit noi prin pierderea Basarabiei în acest din urmă an. Cei tari se împăcară pe socoteala noastră, a celor slabi. Spun martorii vremii că la sfășierea Basarabiei dela sânul țarei-mame a fost un plâns și un vaer nemai pomenit. Săptămâni întregi înainte de ceasul dureroasei despărțiri, sătenii din stânga Prutului treceau în dreapta lui ca să-și ia rămas bun dela părinți, frați, rude, prieteni și cunoscuți. Iar în ziua nenorocitei despărțiri, dela izvorul Prutului și până aproape de gurile lui, eră întreg poporul moldovenesc înșirat pe cele două maluri, îmbrăcat în haine de sărbătoare, dar în suflet măhnit ca la

înmormântare. De atunci se va fi scornit cântecul:

*Prutule, râu blestemat,
Face-te-ai adânc și lat!*

Al doilea războiu ruso-turc, deși a ținut mai puțin (1828—29), totuși n'a fost mai norocos pentru noi. Timp de șase ani (1828—34) armata rusească a ținut ocupate țările române, jăfuindu-le într'un mod îngrozitor. N'a fost destul ciurma, holera și foămetea care seceră zi de zi mii de vieți omenești, precum n'a fost deajuns boala de vite, care a făcut oamenilor pagube nesocotite. A trebuit să pună vârf la toate acestea răutatea dușmanului. Pentru nevoile armatei lor Rușii cereau mii de care cu boi și cai, iar când nu mai erau vite, înhămau și pe bieții oameni. Peste 30.000 de Români fură luați dela lucrarea câmpului pentru a sluji ca vite de tras. Cei mai fericiți fugiau în munți unde nu aveau altă hrană decât scoarțele copacilor. Și când bieții Români se jăluiau de pacostea ce a dat peste ei, generalul rus Iol-tuhin și alții ca el răspundeau cu îngâmfare: »Nu-mi pasă, cine face slujbele, oamenii sau dobitoacele; numai cât poruncile să fie îndeplinite.« [Vezi *A. D. Xenopol*, *Istoria parti-*

delor politice în România, vol. I. (al. IX-lea al istoriei Românilor) dela origini până la 1866. București, Albert Baer 1910, pag. 145—6.]

Nu-i cruță pe Români nici propria lor stăpânire. Măi ales pe datornici și pe cei ce nu puteau răspunde dările îi pedepsiau cu cele mai strașnice chinuri. Îi țineau cu ochii în soare ori le puneă câte o hârnă peste pânțele. Pe alții îi spânzurau cu capul în jos ori le dădeă fum, până când amețiau de cap sau cădeau morți. Oamenii sărăciră cu totul, încât nu mai aveau nici ceaun sau căldare să-și fiarbă mămăliga. Câte cinci-șase familii nevoiașe se adunau în câte un bordeiu să-și facă mămăliguță în vre o căldare ce le-a mai rămas. În dosul bordeiului eră totdeauna o gaură după cuptor, pe unde să poată scăpa cu fuga dinaintea zapciilor ori a vătăjeilor care totdeauna veniau să-i stoarcă de bani ori să-i bată.

Cu drept cuvânt se jăluiau țărani în divanul ad-hoc al Moldovei din 22 Septemvrie 1857 prin rostul marelui boier Constantin Hurmuzaki cu asemenea cuvinte: »Că numai noi biruri grele pe cap am plătit, oameni de oaste numai noi am dat; ispravnici și judecători, privighe-tori și jandarmi numai noi am ținut; drumuri,

poduri și șosele numai noi am lucrat; . . . clacă de voie și fără de voie numai noi am dat, la Jidovii arendași, ca să ne sugă toată vлага, numai noi am fost vânduți; băutura scumpă și otrăvită numai noi am băut; pâine neagră și amară, udată cu lacrimi numai noi am mâncat; bătălii—și resmerițe când au fost, tot greu numai noi l-am dus; oști când au venit, noi le-am hrănit, noi le-am slujit, noi le-am purtat; că cel cu putere țara părăsiă, peste hotare treceă. Țara asta nici băi, nici măestrii nu are, toată bogăția, toată îmbelșugarea brațele și sapele noastre o aduc. Cât e Dunărea de mare și de largă curge râul sudorilor noastre, se duce peste mări și peste hotare, acolo se preface în râuri de aur și de argint și curg iarăși înapoi de se revarsă în țara noastră, iar noi nici rândulală, nici dreptate nu am avut. Când ne-am jăluit, când ne-am tânguit, păsurile când ne-am spus, ispravnicul ne-a bătut, privighetorul ne-a bătut, jandarmul ne-a bătut, zapciul ne-a bătut, vătăjelul ne-a bătut, vechilul ne-a bătut, posesorul ne-a bătut, boierul de moșie ne-a bătut; cine s'a sculat mai de dimineață, cine a fost mai tare, acela eră mai mare. — Boierescul eră odinioară șese apoi douăsprezece zile, dela răsă-

ritul până la asfințitul soarelui. Acum lucrăm din primăvară până în toamnă; lucrăm cât zice legea și mai des și peste lege; lucrăm și nu mai mântuim. Când treci pe lângă holdele noastre, ți se rupe inima; ogoarele ne rămân în paragină, păpușoii ni se îneacă în buruiiană și rămân necopți de îi bate bruma; cei boierești așezați de noi în coșare șed ca aurul de frumosi. Înainte de reglement săteanul avea 10, 15 și 20 de fâlci; ridicam vite, ne prindeam nevoia; cu reglementul munca ni s'a împovărat, iar pământurile s'au micșorat. Noi unii la facerea legii acesteia, nici la cealaltă nu am fost chemați, nici întrebați, nici la vre-o învoială nu am stătut».

În urmare, țaranii cer să înceteze aceste sarcini și nedreptăți strigătoare la ceriu, să se desființeze robia, ca ei să nu mai fie ai nimănui, numai ai țării. (Vezi Xenopol loc. cit. pag. 365—7.)

|||

Incercări de îndreptare.

În fața acestor triste stări, cari ne amintesc de robia egipteană a poporului evreesc, nu e mirare că s'au mișcat inimile unor boieri mai simțitori, înduplecându-i să facă ceva pentru ușurarea sortii bieților țărani.

Astfel la cinci ani după răscoala lui Tudor, în 1826 boierul Constantin Radovici din Golești înființează o societate secretă pentru ajutorul neamului. Această năzuință se livește din nou cu mai multă putere în noua societate: »Dreptate-Frăție«, care se putea fâli cu membri ca: Ion Câmpineanu, Ion Ghica, Nicolae Bălcescu, Dumitru Bolintineanu, Cesar Boliac, Al. G. Goleșcu, Filipescu, Căpitan Tell și alții.

Acești membri se adunau regulat la librăria lui C. A. Rosetti și Vinterhalder, cetiau, discutau, puneau lumea și țara la cale. Asemenea făceau și cei grupați în »Societatea literară« de sub conducerea poetului Iancu Văcărescu.

Reîntorși din Paris, frații Brătianu (Dumitru și Ion) întră și ei în societatea »Dreptate-Frăție«,

aducând cu ei: hotărîre, îndrăsneală, spirit de jertfă, avânt.

Întăiu încercară să câștige pe însuși Domnul Țării Românești Gheorghe Bibescu pentru ideile și reformele lor. Când au văzut că acesta e protivnic, ei s'au pus pe lucru și fără de el. Membrii și-au împărțit, deci, țara întreagă pe județe, între ei, să facă pregătirile trebuincioase noiei constituții. Ion Brătianu și C. A. Rosetti au rămas în București, unde eră mai greu să lucrezi neobservat de nimeni; cel dintăiu prin școale, al doilea printre negustori.

Oricât ar fi tănuit revoluționarii mișcărilor lor, Vodă Bibescu le-a dat de urmă și i-a pus pe toți pe listă să-i prindă și să-i lege. Cei dintăiu au fost, firește, Brătianu și Rosetti. Revoluția eră să isbucniască în ziua de 9 Iunie în mai multe locuri deodată: la Islaz, la București, la Rahova, la Vâlcea. La Islaz a și isbucnit. Preotul Șapcă a cetit noua constituție și i-a jurat pe oameni pe ea. La București a întârziat puțin. Ca să nu fie cunoscut și să se poată strecură mai neobservat prin mulțime, Ion Brătianu și-a ras barba și mustățile, purtând și ochelari albaștri.

Dacă matadorii (Brătianu și Rosetti) n'au putut fi prinși, au fost prinși în schimb alții.

Cazărmile gemeau de »revoluționari« prinși. Bucureștii și împrejurimile ferbeau de neastâmpăr. Totuș Vodă Bibescu eșia și în 11 Iunie, ca de obicei la plimbare, ca și când nimic -nu s'ar pregăti. Atunci cineva a descărcat un revolver asupra lui. Când să porniască cercetări să dea de făptuitor, aude clopotul dela Mitropolie tras prelung într'o dungă. Eră semnalul de alarmă.

În Lipscani, dinaintea prăvăliei lui Dumitru Danielopolu (astăzi »Au goût Parisien«), Magheru și alți tineri, suiți pe niște mese, cetiau poporului noua constituție. În răspântia dela Sft. Gheorghe, Ion Cătina făcea acelaș lucru.

Tărani năvălind din împrejurimi în Capitală strigau și ei: »Dreptate! Dreptate!«

„Ce drepturi cereau acești răsculați? Care eră noua constituție?”

Această constituție cuprindea următoarele 22 puncte :

1. Neatârnairea administrativă și legiuitoare a țării pe temeiul vechilor așezăminte a lui Mircea și Vlad V.
2. Egalitatea drepturilor politice.
3. Contribuțiune generală (toți să plătiască dare).
4. »Adunantă generală« (dietă) cu reprezentanții tuturor stărilor societății.
5. Domn responsabil ales pe câte cinci ani.
6. Impuți-

narea listei civile, deci încetarea oricărui mijloc de corupțiune. 7. Responsabilitatea miniștrilor și a tuturor funcționarilor publici. 8. Libertatea absolută a tiparului. 9. Orice răsplată o dă țara, nu Domnul ca până acum. 10. Dreptul fiecărui județ de a-și alege dregătorii săi. 11. Gardă națională. 12. Incetarea dreptului mănăstirilor închinat de a mai trimite bani în străinătate. 13. Eliberarea clăcașilor. 14. Desrobirea țiganilor. 15. Reprezentant Român la Constantinople, nu Grec ca până acum. 16. Instrucție (învățatură) egală și întregă pentru toți Românii. 17. Desființarea rangurilor ^{titulare} fără slujbe. 18. Desființarea pedepsei cu bătaie. 19. Desființarea pedepsei cu moarte. 20. Așezăminte penitenciare unde să-și ispășiască cei vinovați păcatele și de unde să iasă îndreptați. 21. Drepturi egale cu ale Românilor pe seama Evreilor și altor străini. 22. Convocarea unei »adunante« cu scop de a vota constituția țării-pe temeiul acestor 22 de articole.

Acestei nouă constituții i s'a băgat de vină că nu s'a potrivit cu nevoile țării și că ar fi fost făcută de un om străin, necunoscător al împrejurărilor dela noi. In deosebi se spune că alegerea Domnului tot la cinci ani ar fi fost cea

mai mare greșeală ce s'ar fi putut face, deoarece relele ce au bântuit țara au venit mai cu seamă din deasa schimbare a Domnilor. În Muntenia s'a schimbat Domnia în jumătatea dintâi a veacului trecut de 15 ori, iar în Moldova de 14 ori. Asemenea se zice că ar fi fost mare greșeală dreptul fiecărui județ de a-și alege pe dregătorii săi într'un timp când poporul nostru încă nu eră pregătit pentru așa ceva. S'ar putea spune multe și despre drepturile ce se cereau pe șeama străinilor. (Vezi *Titu Maiorescu*, Discursuri parlamentare cu priviri asupra desvoltării politice a României sub Domnia lui Carol I., vol. I. 1866—1876, București, editura Socec, 1897, pag. 46).

Orice s'ar spune, însă trebuie să se recunoască, ce pas însemnat înainte înfățișează această constituție față de trecut. În gândul făptuitorilor ei, ea și întreaga mișcare dela 1848, eră o firească urmare a celei din 1821, pornită de Domnul țaranilor Tudor. Așa o priviă Niculae Bălcescu și alții din vremea sa.

|||

Revoluția din 1848.

Cu negustorii și țărani răsculați în frunte, Ion Brătianu pătrunde în curtea domnească a Bibescului, cerând: »Constituția! Sfânta Constituție!« De voie, de nevoie, Vodă se învoiește și făgăduiește totul. Poporul la îndemnul lui Brătianu nu se mulțumește cu atât; el cere schimbarea cărmuirii. La 11 Iunie Voevodul Gheorghe D. Bibescu primește noua constituție și în 14 abdică (părăsește Domnia), lăsând în locul lui un »guvern vremelnicesc«, în frunte cu mitropolitul Neofit ca președinte. Secretarii acestui guvern erau: C. A. Rosetti, N. Bălcescu, A. G. Golescu și I. C. Brătianu.

Intâia hotărâre a noului guvern a fost statornicirea steagului românesc cu cele trei colori de astăzi și cu deviza »Dreptate-Frăție«. Alte hotărâri au fost: desființarea rangurilor, a cenzurii, a băuturii, a pedepsii cu moartea, apoi înființarea gardei naționale.

Pentru sfințirea noului steag românesc s'au adunat în 15 Iulie pe câmpia Filaretului vreo

20.000 oameni în frunte cu mitropolitul și guvernul. Tipografiile lui C. A. Rosetti și Vinterhalder avură atunci bunul gând să prăsnuiască libertatea tiparului, tipărind în teascurile purtate pe un car o poezie pe care o răspândiau cu miile în mulțime. Poezia începea așa:

Ce glas măreț răsună?

Poporul se adună.

Prin sfânta libertate

Se simte fericit.

Și toți se strâng în brațe,

Căci toți s'au înfrățit.

Numai mitropolitul Neofit și unii boieri erau cu inima îndoită și se feriau să jure pe cele 22 puncte ale constituției, până când ele nu vor fi încuviințate de Sultanul Turciei.

În amintirea neuitatei serbări dela 15 Iulie câmpia Filaretului de atunci, — acum »Parcul Carol«, unde se țin expozițiile în București, — s'a numit »Câmpia libertății«, după cum s'a numit și la Blaj în 3/15 Maiu a aceluiaș an »Râtul Grecilor« cu acelaș nume falnic, pe care-l poartă și astăzi.

Cu nouăle schimbări, mai ales cu împrăștierea țărănilor care s'a făgăduit, nu erau mulțumiți unii boieri. Ei au îndemnat pe

ofiterii Odobescu și Solomon să vină cu armată asupra noului guvern, să-l prindă și să-l lege, ceea ce s'a și încercat. În ziua de 19 Iulie numitul Odobescu cu ostașii săi înconjură casa, unde erau adunați membrii noului guvern la sfat, zicându-le: »În numele proprietarilor vă arestez«. Dar nu i-a putut aresta pe toți. Între cei ce-au scăpat a fost și Brătianu, care în câteva clipite ridică o mare mulțime de oameni din mahalale și înaintează la palat să-și scape din prinsoare tovarășii. Aceasta nu s'a putut întâmpla fără vărsare de sânge. Precum ne spune Ion Ghica unul din martorii acestor triste întâmplări, în acea zi au murit 13 oameni din popor și ostași. Acesta a fost botezul de sânge al libertății românești, care ar fi fost prea frumoasă să se poată dobândi atât de ușor.

Dar boierii, mai ales mitropolitul Neofit, nu se astâmpără cu una cu două. Pe față se arată că sprijinește noul guvern, al cărui președinte era, dar în dos purtă corespondență cu Rușii și cu Turcii, îndemnându-i să intre în țară și să pună odată capăt răsturnărilor pricinuite de noul guvern. Mitropolitul mai des scria consulului rus dela Iași Kotzebue. Acelaș lucru îl făceau și ceilalți boieri. Ca să isbutiască mai de

grabă, boierii au pus pe unii și pe alții să svoniască: ba că Rușii au trecut Prutul, ba că Turcii sunt la Dunăre; unii spuneau chiar că ar fi văzut Muscali la Focșani. Nefiind drumuri, poștă, telegraf și telefon cum e astăzi, eră greu să știi adevărul. Lumea se înfricase și înșiși membrii guvernului »vremelnicesc« nu știau ce să facă. În sfârșit hotărăsc să trimită pe Ion Brătianu la Focșani să afle adevărul. Într'aceea ceilalți miniștri atâta s'au înfricat de o veste ce le-a adus-o vicleanul mitropolit Neofit, încât fără să-l mai aștepte pe Brătianu dela Focșani, ei au luat-o la sănătoasa spre Târgoviște. Cel dintăiu care a fugit a fost Ioan Eliade Rădulescu, cunoscutul scriitor, numit și părintele literaturii române. În zadar s'au împotrivit Goleștii, Nicolae Bălcescu și Rosetti arătând datoria guvernului de a rămânea în loc între orice împrejurări. Frica a fost mai mare decât înțelepciunea.

Locul guvernului fugit l-au luat caimacamii (loctiitorii de Domnie): Banul Teodor Văcărescu și vornicul Emanoil Băleanu, cari au pus în slujbe pe vechii sbiri dinainte de 11 Iunie. Unul dintre aceștia, căpitanul Costache strigă în gura mare: »Imi voiu împleti biciul cu piele de Român, îmi voiu zugrăvi șeaua cu sânge de Român, ca

să țină. Românul bine în minte, ce pate liber-tatea, când se încearcă să vină pe aici!»

Reîntors dela Focșani, unde a văzut că nu e nici o primejdie și tot ce se spusese erau curate născociri puse la cale ca să înspăimânte lumea, care nu i-a fost mirarea lui Ion Brătianu, aflând că tovarășii săi de guvern au fugit din București, fără să mai aștepte sosirea lui. Ca și mai înainte la 19 Iulie, el ridică și de astădată vreo 40.000 oameni cu preotul Ambrozie dela Episcopia Buzăului, poreclit »Popa Tun«, și pătrunde cu ei în curtea Mitropoliei, unde erau caimacamii cu armata lor. Din norocire ostașii încă se alătură la popor și, în urmăre, n'a fost greu lui Brătianu și poporului să ceară în-lăturarea caimacamiilor și reîntronarea constituției.

Văzându-se Brătianu din nou stăpân în țară, trimite după tovarășii săi de guvern, fugiți la munte, să vină în Capitală, căci a trecut primejdia. Ei și revin, dar în curând încep certurile între ei. In deosebi Eliade Rădulescu, care eră foarte arțăgos și certăreț le făcea multe necazuri, scornind acuș despre unul, acuș despre altul lucruri neadevărate, ca să-i învrăjbiască și să-i stăpâniască. O neînțelegere între Eliade și Brătianu a fost și din pricina dietei, care aveă

să voteze constituția. Eliade ar fi voit ca această dietă să fie alcătuită din 100 boieri, 100 negustori și 100 țărani. Brătianu și soții lui ziceau să nu fie alcătuită această dietă numai din cele trei clase, ci din toate clasele poporului român.

Guvernul s'a mai îngrijit apoi să plece crainici în toate satele și să lămuriască poporul rostul nouelor libertăți. Anume că și omul din popor e făcut după tipul și asemănarea lui Dumnezeu ca și boierul. Să nu mai sufere, deci, să fie bătuti de nimeni. Mai departe că de acum înainte și ei vor fi proprietari, nu numai muncitori pe palma de pământ ce le-o miluiau ciocoi. Ii învățau apoi să se simtă și să se poarte și ei ca oameni adevărați cu alți oameni. Să lase obiceiurile slugarnice. Să nu mai amințiască de lacrimi ferbinți, de genunchi plecați, de sărutări de mâini la scări ori pe la uși. Să vorbiască deschis, cu fruntea ridicată, doar și ei sunt oameni.

Făuritorii revoluției dela 1848, dându-și seamă că țărănimea este cheia de boltă a țării, au încercat s'o împrorietăriască, de aceea a ales o comisiune a proprietății din boieri și din țărani cu scopul de a înfăptui punctul 13 din constituție (eliberarea clăcașilor) prin împărțirea pă-

mântului. Dar boierii se împotrivesc amarnic. Ei strigau în gura mare că ceea ce se plănuiește este comunism, furt, ba chiar răpire ne mai pomenită, de aceea scriau neîncetat la Turci și la Muscali, să vină odată în țară și să facă rânduială, căci altfel se prăpădesc. Revoluționarii români erau încurajați de Francezi și de Englezi.

Înainte de a intra armata turcească în țară, vin trimișii Sultanului Suleiman Pașa și Emin Effendi, cari se conving că poporul român dorește din tot sufletul constituția. Totuș mai târziu Omer Pașa capătă ordin să ocupe Bucureștii împreună cu generalul rus Lüders și să restabilească regulamentul organic răsturnat de revoluționari prin cunoscuta lor constituție.

În fața acestora, părerile celor dela guvern erau împărțite. Brătianu, Bălcescu și C. A. Rosetti erau pentru împotrivire cu arma în mână contra Turcilor și Rușilor. Ghica credea că e mai bine să se retragă în Ardeal, unde să se uniască cu Iancu, cu Axente ori cu Buteanu și să lupte împreună pentru neam și lege.

Urmarea a fost că intrând o armată turcească în București de 12.000 oameni, după o scurtă împotrivire a celor 150 pompieri pe dealul

Spirii, se restatornicește domnia regulamentului organic sub caimacamia lui Constantin Cantacuzino, iar pe foștii guvernanți îi împrăștie în toate părțile. Eliad, Tell și N. Golescu sunt trimiși pe la Turnu-Roșu în Ardeal. Frații Bălcescu (Nicolae și Constantin), frații Brătianu, Cezar Boliac ș. a. sunt escortați la Giurgiu, unde sunt imbarcați pe o ghimie (corabie) turcească și porniți în susul Dunării sub bună pază. Prin dibăcia Doamnei C. A. Rosetti aceștia isbutesc să scape. (Vezi „*Lui Ion C. Brătianu*“ 1821—1921 pag. 22—58.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Inc

Ion Constantin Brătianu în tinerețe.

În pribegie.

După cele povestite s'ar părea că revoluția dela 1848 n'ar fi fost de nici un folos. Adevărat că folos practic, deocamdată, ea n'a adus, numai grele încercări și suferințe. A adus însă nespuse foloase sufletești, întrucât ea a făcut să încolțiască idei și păreri nouă în sufletele românești.

Părăsind revoluționarii noștri țara, ei deteră Românilor sături ca acestea: »Credința, inimă și răbdare, iată tot ce vă cerem în numele suferințelor voastre, în numele libertății și al României întregi. Stați liniștiți, căci tiranii ce văd bine pieirea lor, vă întind curse. Suferiți durerile, suferiți răstignirea, suferiți să vă împungă coastele, să vă adape cu fiere; căci va trece și paharul acesta și învierea va fi a voastră«. Mai departe ei făgăduiau deosebit că nu vor lepădă din mână toiagul pribegiei, până ce nu-și vor da cu toți Românii sărutarea invierii.

Cu gândul și inima atât de înălțate pleacă revoluționarii noștri la drum. Ion Ghica la Constantinopol, Ion Maiorescu la Frankfurt în Ger-

mania, Alexandru G. Golescu la Paris în Franța. Aici se adunară în curând cei mai mulți revoluționari, fiindcă între toate țările, Franța e cea mai primitoare și cea mai bucuroasă de înoini folositoare. De aici trimit ei un protest adresat sultanului de Membrii guvernului »vremelnicesc« și de ceilalți pribegi.

În acest timp ei au scris și au umblat foarte mult stârnind pretutindeni interes pentru neamul românesc. Din aceasta a eșit un mare bine. Străinătatea, care nu ne cunoștea aproape de loc, a ajuns să ne cunoască ceva mai bine. Nu numai pribegii români ci și unii scriitori străini (Henri Ubicini, Hippolyte Desprez, Paul Bataillard, N. A. Kubalski, Jules Michelet, Edgard Quinet și alții) tipăresc cărți de mare interes pentru noi.

Aici ne interesează mai mult ce a făcut Ion Brătianu. În 1851 el tipărește cu C. A. Rosetti întâi la Paris, pe urmă la Bruxelles »Republica Română«, al cărui articol program îl scrie el. E o filosofie întreagă în acest scris al tânărului revoluționar român. Omul trăiește în societate și se conduce după legi nestrămutate, vrednice de cercetarea cea mai îndelungată și stăruitoare mai ales din partea celor ce vreau

să joace un rol politic, adică să îndeplinească o adevărată chemare în mijlocul oamenilor. Crede în rostul neamului nostru ca neam deosebit în lume. Acest rost nu-l poate avea decât întemeindu-se pe o morală, adică pe porunci dumnezeiești, cărora trebuie potrivite toate faptele noastre. Minunile pe cari le așteptă dela ținerea acestor porunci dumnezeiești erau: o Românie unită cu cele 10 milioane ale ei și o frăție deplină cu toate celelalte popoare latine ale lumii.

Mijloacele pentru înfăptuirea acelor minuni erau: »Mintea, inima și brațele noastre«. Mai bine să murim ca vitejii pompieri români pe Dealul Spirii decât să ajungem la rușinea ghi-miilor turcești în susul Dunării cum au ajuns conducătorii mișcării din 1848 în urma »Diplomației«. Nu trebuie să ne punem nădejdea nici în Turcii păgâni, nici în Austriecii vicleni și lacomi. Inșelați de aceștia, Românii ardeleni »au trimis la înjunghiere 40.000 de compatrioți și au prefăcut în cenușe 300 de sate pentru mântuirea Impăratului Austriei«. La 1848 »de se sculau toți din toate unghiurile României« — și România pentru el eră tot pământul unde se vorbește românește — »într'o singură zi, și ziceau milioane de glasuri deodată: uniți și liberi

sau morți!, n'ar mai fi fost nici o putere ce ar mai fi cutezat, nu să-i atace, dar nici să le tăgăduiască chiar dreptul lor cel mai sfânt».

Dându-și seamă că un om politic nu poate ști istorie destulă niciodată, a făcut întinse studii istorice, înghebându-și una din cele mai frumoase biblioteci ce se putea vedea în țară, la Florica. În deosebi urmăria el în istorie desvoltarea și rostul neamului nostru. Chiar unde nu avea documente și era nevoit să încerce a-și tâlcui întâmplările trecutului fără dovezi scrise, bunul lui simț firesc, care nu s'a desmintit niciodată, l-a ajutat foarte mult să afle adevărul. Astfel vorbind el despre începuturile neamului românesc, fără să cunoască rezultatele științei de astăzi, el știa că Traian, Impăratul Romei, a trebuit să facă aici, în Dacia, colonizări puternice, așa încât câmpiile Italiei au rămas pustii; numai astfel s'a putut face, zicea el, să fim noi și astăzi după 18 veacuri zece milioane fii ai Romei. În urmare, România trebuie să fie: o Românie mare și puternică a tuturor Românilor și un sprijin de nădejde pentru vecinii ei. Fără de ea omenirea nu numai că nu este deplină, dar se deschide o îngrozitoare prăpastie între Apus și Răsărit. Cea care e chemată să

facă puntea de aur între o lume și alta, cea care e menită de soartă să fie straja culturii apusene la porțile Răsăritului este țara noastră, așa cum o întrevedea el în visurile lui înflorite. — În deosebi se adresează în scrierea sa »Naționalitatea«, tipărită în Nr. 2 al »Republicei Române« din Bruxelles către frații săi Români din Austria, zicându-le: Nu, fraților, făcând pe mortul nu vom reînvia naționalitatea noastră . . . și apoi cum oare voi, oamenii dreptății, veți izbuti a înșelă pe cei cari sunt însăși amăgirea și prefăcătoria? Austria și Rusia nu ne vor da pace decât când piatra mormântală va închide groapa noastră . . . Intoarceți-vă dar privirea, putintele, nădejdele către frații voștri din celelalte părți ale mumei comune, care se numește România!

Precum omul numai în neamul și în limba sa e om întreg tot astfel și neamul numai în seminția, adică în gîntea sa poate fi neam deplin, sprijinindu-se pe frații săi de sânge la vreme de nevoie. Frăția popoarelor în gînti este muzica viitorului. Numai astfel înfrățindu-se și ajutându-se unele pe altele, vor încetă gândurile de cotropire, războaiele și toate răutățile. Unite unele cu altele, popoarele își pot întinde mai ușor mâinile dela egal la egal.

Umblând în Paris tot în cercurile revoluționarilor și găsimu-se în casa lui un teasc de tipărit, lucru foarte oprit în vremea aceea, el e prins și dat în judecată. Il apără vestitul avocat Jules Favre, mai târziu ministru francez și el. Imbolnăvindu-se mai apoi el ajunge în casa de sănătate a d-rului Blanche, unde are prilej să facă cunoștința celor mai de seamă frunțași francezi. Astfel îi e dat să cunoască aici și pe principele Ieronim Bonaparte, prin mijlocirea căruia el înaintează cunoscutul său »Memoriu asupra Românilor dat Impăratului Napoleon III.« (1853). In acest memoriu arată el însemnătatea unui Stat Românesc puternic pe malurile Dunării. Intemeierea lui, zicea el, ar fi nu numai o dreptate, dar ar fi și în interesul Europei și al Franței mai cu seamă. Tot atunci, pe timpul războiului crimeic, voind el să urmeze pilda ministrului italian Cavour, care a trimis oaste piemonteză să lupte alături de Francezi, Engleji și Turci în contra Rușilor pentru a avea sprijinul învingătorilor mai târziu împotriva Austriei, a propus și el atât Turcilor cât și Francezilor să primiască trupe românești, în lupta contra Rușilor. Propunerea lui și a bunilor Români din pribegie s'a respins.

Această neizbândă nu l-a descurajat. Fără să mai caute sprijinul celor mari și tari, el tipări și alte scrieri despre Români în franțuzește pentru a deșteptă interesul și a putea cere sprijinul trebuincios neamului nostru. Astfel el e printre cei dintâi scriitori politici în Europa, care prorocește moartea Austriei. Nemulțumit apoi cu tratatul dela Păris din 1857, care prevedeă ființarea mai departe a celor două țărișoare române (Muntenia și Moldova) și nu încuviință unirea lor, el încheie profetic: Nu, nimic de acum înainte nu ne va mai opri avântul; am câștigat și până aici o mare biruință: Europa a recunoscut că suntem un popor de 10,000.000, merit să lupte și să triumfe odată cu libertatea. Locul nostru printre popoarele ce formează republica europeană, e arătat; de noi atârnă să-l cucerim!

Chiar dacă n'ar fi făcut Ion Brătianu altceva în vieța lui decât aceste »Memorii« și scrieri în străinătate și încă ar fi de ajuns ca să-i păstrăm o amintire din cele mai recunoscătoare cum zice d-l N. Iorga în cuvântarea sa dela Academia Română asupra lui I. C. Brătianu din Analele Academiei Române, seria II, tom. XLI, pag. 293. (Vezi marile lucrări »Din scrierile și cuvântările

lui Ion C. Brătianu, partea I, 1848—1868, tipărită cu ocaziunea inaugurării monumentului său, 18 Maiu 1903, București, Carol Göbl precum și celelalte părți).

Dar el a făcut cu mult mai mult. El n'a fost numai un om de gândire aleasă, ci în rândul întâiu om de ispravă. Fapta bună pentru el, precum vom vedea și în cele următoare, e mai de preț decât gândul și cuvântul cel mai frumos.

Acasă până la începutul domniei lui Carol I.

În tot răul e și ceva bine. Și în pribegia conducătorilor noștri dela 1848, pe lângă binele ce l-am văzut că străinătatea a ajuns să ne cunoască mai bine prin ostenele lor, a mai fost și acela, — neprețuit — că ei înșiși s'au cunoscut și prețuit mai mult și reîntorcându-se acasă au muncit din răspuțeri pentru unirea Munteniei cu Moldova. Cea dintâi unire a acestor două țărișoare o făcură studenții și pribegii noștri la Paris.

Cum cugetă Ion Brătianu la 1848 despre unirea tuturor Românilor, am văzut. Nu va fi fără de interes să aducem aici și minunatele cuvinte ale fratelui său Dumitru, care încă zicea atât de profetic, de cald, și de luminos: »Noi vom unirea, pentrucă suntem acelaș popor omogen, identic (de acelaș soi) ca nici un alt popor al pământului; pentrucă avem aceeaș obârșie, acelaș nume, aceeaș limbă, aceeaș religie, aceleași tradiții, aceeaș istorie, aceeaș civilizație, aceleași moravuri, aceleași așezăminte, aceleași

legi și obiceiuri, aceleași regulamente administrative, aceleași năzuinți, aceleași interese, aceleași nevoi de întâmpinat și aceleași speranțe ce ne leagă sufletul, aceleași meniri de îndeplinit; pentru că nici un hotar nu ne desparte; pentru că totul ne apropie și nimic nu ne deosebește afară doar de reaua voință a acelorora, cari voesc să ne vadă neuniți și slabi.» . . . (Vezi Xenopol loc. cit. pag. 328/9).

Astfel fiind pregătite sufletele nu e mirare că divanurile ad-hoc dela Iași și București din 7 și 9 Octomvrie 1857 cer înainte de toate unirea principatelor. Alte dorințe erau: ținerea hotărârilor privitoare la aceste două principate, apoi: neutralitate garantată de puterile europene, așa încât principatele să nu mai poată fi ocupate de oștiri străine; familie doamnă străină și constituție nouă.

În legătură cu noua constituție știm că s'au dat mari lupte pentru împrăștierea țăranilor. Marele sprijinitor al țăranilor era nemuritorul Mihail Kogălniceanu. El spunea cu atâta dreptate: »Până când țăranii nu vor fi cetățeni, noi nu vom fi o nație« și »2000 de boieri nu fac o nație«. De aceea era de părerea că dela deslegarea acestei întrebări atârnă soarta nației

noastre, fiindcă țărani sunt însăși țara. Când boierii îndârjiți la gândul că li se vor lua moșiile și se vor împărți țăranilor, spuneau că »proprietatea e sfântă«, — Kogălniceanu spune că dreptatea, care consfințește proprietatea, e mai mare lege decât proprietatea. — Orice spuneă bietul Kogălniceanu, boierii nu voiau să audă. În cele din urmă noul Domnitor Alexandru Ioan I, numit și Cuza Vodă, cel dintâi Domn ales deodată în amândouă țărișoarele române, care a și înfăptuit astfel unirea lor, îi împrumărește pe țărani și împotriva boierilor prin o lovitură de stat. Tot prin o lovitură de stat a întins el și dreptul de vot dela cei câțiva boieri asupra țării întregi. De numele lui se leagă și luarea (secularizarea) averilor monastirești închinatelor locurilor sfinte din străinătate (Athos, Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim). El a înălțat ca nimeni altul dintre domnitorii români de până atunci vaza și trecerea țării noastre. De aceea l-a și salutat Ion Brătianu cu prilejul alegerii sale de Domn al Munteniei cu cuvinte foarte însuflețite ca acestea: »Voim ca Românul să se restabileze în înșiși ochii săi ca om și să se întroneze întru toate drepturile sale, ca să poată trăi după legile naturii sale, dezvoltându-se,

desăvârșindu-se și împlinindu-și chemarea cu toată mărirea și virtutea de care este destoinic! — Voim să aibă o patrie unde toți să aibă aceleași drepturi și aceleași datorii și o parte întregă și deopotrivă la Vieața Națională, o familie de vor merita-o prin iubirea și moralitatea lor, o proprietate de vor voi să munciască. Voim ca fiecare să fie stăpân pe roadele muncii sale, fără a putea să ia un paiu măcar trântorii omenirii».

Mai târziu e adevărat că s'a răcit prietenia lui Brătianu față de Cuza-Vodă, punându-se chiar el în fruntea răsturnătorilor lui, cărora el le-a telegrafiat din Franța când (11 Februarie 1866) trebuie să-l detroneze.

Chiar dacă înlăturarea lui Cuza-Vodă, în forma în care s'a făcut (prin o răscoală militară la Palat, fără ca poporul să știe ceva) n'a fost un lucru frumos și ea pătează întrucâtva pe făptuitori, — Brătianu și-a ispășit această greșeală ca nimeni altul, alegând pe cel mai potrivit principe străin, ca să întemeieze o familie Domnitoare în țara noastră și, anume, pe fiul al doilea al principelui Anton de Hohenzollern, deopotrivă de iubit de Francezi ca și de Germani. Pe acesta la 8/20 Maiu 1866 l-a și adus

în țară, coborându-l din Orșova la Turnu-Severin, iar de acolo peste Craiova, Pitești la București.

Netăgăduit e vrednicia lui Brătianu că l-a câștigat pe pricipele Carol să vină în România și să întemeieze dinastia noastră, de care e legată toată mărirea și propășirea noastră. Insuși pricipele, mai târziu regele nostru Carol, spune că Brătianu l-a cucerit nu numai pe el dar și pe familia lor întreagă prin înfățișarea și purtările lui plăcute («Durch sein einnehmendes Äussere» — vezi »Aus dem Leben König Karl's von Rumänien« I., p. 4). — Când tânărul pricipe sta la îndoială, dacă trebuie să primiască sau nu coroana pe care i-o îmbiau Românii înainte de a întrebă și pe regele prusian Wilhelm, capul familiei de Hohenzollern, Brătianu i-a spus neuitatele cuvinte: Dacă Frederic II ar fi urmat întru toate politica tatălui său ar fi ajuns el Frederec cel Mare? (Si Frederic II avait suivi en tout la politique de son père, aurait-il été Frederic le Grand?) (Vezi »Lui Ion C. Brătianu« 1921, pag. 584).

Dar odată cu venirea principelui Carol în România se începe o eră nouă nu numai în viața țării, ci și în a marelui ei fiu Ion Brătianu.

In cei dintâi ani de domnie ai lui Carol I.

Războiul pentru neatârnare (1877/8).

Sosind principele Carol în țară și văzând cât este ea de înapoiată, lucrul cel dintâi a fost să se îngrijiască de facerea unei rețeli întregi de căi ferate pentru înlesnirea comunicației din țară și din străinătate. — Fiind ministru de finanțe Ion Brătianu la 1868, se pune în legătură cu întreprinderea de căi ferate din Prusia, Strousberg, pentru facerea plănuitei rețele în România. Linia ferată Iași—Roman—Ițcani e încredințată întreprinderii austriece Ofenheim. Cu răscumpărarea acestor căi ferate statul nostru a avut multe neplăceri, mai ales cu Strousberg, cu care se înăspriseră legăturile pe timpul războiului francez-german, din 1870.

E de însemnat că, deși liberal înfocat, Ion Brătianu nu ține să fie în orice guvern liberal. Astfel din slăbănogul guvern al lui Ion Ghica 1870, sub care s'a întâmplat huiduirea și batjocorirea Germanilor din sala Slătineanu (astăzi

Capşa) când însuși principele Carol I. abdică la 11/23 Martie 1871 — spre cinstea lui fie zis — Ion Brătianu nu făcea parte din guvern.

După acest guvern șovăitor și neputincios veni la putere guvernul conservator al marelui boier Lascar Catargiu, cel dintâi guvern de ispravă, care a și ținut cârma țării în mână timp de cinci ani și mai bine (din 11 Martie 1871 până în 3 Aprilie 1876), făcând mult bine țării în rândul întâi prin faptul că nu l-a lăsat pe principele Carol să plece din țară, dar și prin alte măsuri înțelepte ale sale.

Apropiindu-se războiul ruso-turc și neștiind guvernul Lascar Catargiu ce să facă, părăsește locul venind mai întâi un guvern al generalului I. E. Florescu, pe urmă al boiêrului Manolache Kostaki trecut dela conservatori la liberali, iar după retragerea acestuia, vine cel mai lung, mai binefăcător și mai vrednic guvern ce l-a avut România: guvernul Ion Brătianu dela 24 Iulie 1876 până la 14 Martie 1881.

Nu-i vorba, un minister conservator ar fi răscumpărat, poate, căile ferate în condiții mai bune și viteza armată română, condusă de principele Carol, tot așa ar fi învins și sub ministerul Catargiu ca și sub ministerul Bră-

tianu, zice înțeleptul Titu Maiorescu (Discursuri parlamentare II, 22), dar dacă și cu un guvern conservator se putea lua Plevna, numai cu un guvern liberal se putea pierde Basarabia fără o adâncă sdruncinare înlăuntrul țării. Și aici se vede odată mai mult, încheie înțeleptul bărbat, folosul alternării (venirii pe rând) a guvernelor la cârma țării. — Ministrul-președinte Ion Brătianu văzându-se acum la cârmă, în fruntea unui partid numeros și bine disciplinat, începe a-și simți și a-și desvoltă tot mai mult însușirile omului de stat, pe care el le avea într'o măsură ca nimeni altul. Ajutat de războiul său bun simț, care de multe ori acoperia lipsa unor pregătiri mai îndelungate, el și guvernul lui s'au dovedit din cele mai mlădioase, în stare nu numai să asculte, ci să și îndeplinescă înțeleptele sfaturi ale Marelui Domnitor Carol I., unul din cei mai buni cunoscători de oameni și de împrejurări.

După câteva șovăeli trecătoare, pricinuite de unii partizani ai săi (Ion Ghica și Dimitrie A. Sturdza), Ion Brătianu înțelegând la 21 Februarie 1877 gândul Turcilor de a ne ține și mai departe între supușii lor, rupe orice legături cu ei. Din această pricină D. A. Sturdza

părăsește pe Brătianu, combătându-l pentru politica lui vrășmașă Turcilor în tot timpul războiului. — Pășind pe calea aceasta el face o învoială cu Rușii pentru trecerea armatei lor prin țara noastră; aceasta la 4 Aprilie 1871. — După șapte zile, la 11 Aprilie, cele dintâi trupe rusești trec Prutul și intră în țară răspândind proclamații către locuitori, ca și cum în cine știe ce țară sălbatică ar fi intrat. La această învoială a noastră cu Rușii, Turcii răspund prin bombardarea orașelor Dunărene: Calafat, Giurgiu, Oltenița, Islaz, Bechet și Corabia. — Atunci adunarea legiuitoare dela 9 Maiu 1877 cu unanimitate ia la cunoștință: »Că resbelul între România și Turcia, că ruperea legăturilor noastre cu Poarta (Turcia) și independența absolută a României au primit consacrarea lor oficială.«

Rușii, rău pregătiți (abiă au venit 150.000 ostași când Turcii aveau peste 400.000) și rău hrăniți (întreprinderea de aprovizionare a armatei rusești Horovitz, Gregr și Kohan a fost dată în judecată pentru hoțiile ei), sunt bătuti de Suleiman Pașa la Eski-Zagra și nevoiți să se întoarcă de unde au plecat: la Tîrnova. Alt neajuns mare al Rușilor  ră că nu voiau să asculte de sfaturile bune ce li se dau. Princi-

pele nostru Carol i-a sfătuit să lase Nicopolea și să ocupe Plevna, cheia întregului ținut, unde se încrucișau toate drumurile. N'au voit. Urmarea a fost că, după ce au pierdut zadarnic câteva zeci de mii de ostași în asalturi la redute fără nici un rost, ei s'au văzut strâmtorați de toate părțile și amenințați de a fi înecați în Dunăre.

În această strâmtoare a trimis marele Duce Nicolae, fratele țarului Alexandru, cunoscuta telegramă către domnul Carol al României cerându-i ajutorul pe care mai înainte l-a respins. Ea este următoarea: »Marți, 19—31 Iulie 1877. Principelui Carol al României. În locul unde se află cartierul general român. Turcii adunând trupe foarte mari la Plevna, noi suntem zdrobiți. Te rog să te unești cu mine, să începi lupta și, dacă se poate, să treci Dunărea cum însuși dorești. Această luptă e neapărat trebuincioasă între Jiu și Corabia pentru a-mi înlesni mișcările mele. Nicolae«.

De astă dată stăpânirea noastră nu s'a mai grăbit. A așteptat să se lămuriască bine, cum și între ce împrejurări să ajute armata noastră pe Muscali? De aceea l-a lăsat pe marele Duce să vină întâi la Ploești, pe urmă s'a dus însuși principele Carol la Cartierul rusesc din Gornia-

Studena, în Bulgaria, pentru a lămuri bine aceste lucruri. — Sosit aici, Carol al nostru la 16 August, e întrebat de marele Duce: »Cine conduce armata română?« — »Eu!« răspunse Carol. — »Atunci e foarte greu!« — bagă de seamă marele Duce — »fiindcă Alteța Voastră nu puteți fi puși sub comanda unui general rus.« — »Firește că nu« — încheie vorba Domnul Carol — »dar zece generali ruși ar putea fi puși sub ordinele mele.« — Peste câteva clipite se întoarse marele Duce cu răspunsul Țarului, care se arătă învoit ca toate trupele rusești dela Plevna să fie puse sub comanda Domnului Român.

Intre astfel de împrejurări și după astfel de înțelegeri, Domnul Carol dă poruncă armatei sale, mobilizată încă din Aprilie, să treacă Dunărea, chiar a doua zi. Ea numără 50.000 de ostași, împărțiți în două corpuri de armată. Părăsind generalul Cernat ministerul de războiu, conducerea acestui minister în timpul cel mai greu a luat-o însuși președintele guvernului Ion Brătianu; și l-a condus bine. Dacă ostașii noștri au avut tot ce le-a trebuit (hrană, leacuri și altele), aceasta se datorește înainte de toate lui Brătianu.

Trecând Dunărea Domnul Carol se așează în sătulețul bulgar Poradim, unde într'un sărăcăcios bordeiu primiă zilnic raporturi militare dela generalii ruși, puși sub comanda sa: Sotov, Krüdener, Krylov, mai târziu și Imeritinski și Scobelev. Acum stau față în față la Plevna cele două armate: turcească sub comanda lui Osman Pașa în număr de 65 de mii și creștină (rusească și românească) tot atât de numeroasă și ea și anume: 35.000 de Români cu 108 tunuri și 30.000 Ruși cu 182 tunuri.

Nici de j astădată nu ascultau Rușii întru toate de sfaturile și poruncile Domnului nostru. Astfel voind ei să-i facă Țarului la 30 August, ziua nașterii lui, o mare bucurie, hotărîră să dea un asalt general asupra cetății minunat de întărită și s'o ia cu putere. N'au izbutit. În acea zi cu pierderi de 16.000 de morți și răniți abia au putut cuceri ai noștri Grivița, una din redutele mai însemnate ale Plevnei. Rahova, altă întăritură din jurul Plevnei, o luară tot Românașii noștri. Izbânda aceasta a recunoscut-o și marele Duce că e în întregime a armatei române. (Le succès de Rahova appartient tout entier aux armes Roumaines.)

Acum și Domnul nostru Carol era mai ascultat și mai prețuit decât înainte. A putut deci să înlocuiască pe unii generali ruși mai nemernici ca Krylov cu alții mai destoinici, ba să cheme chiar pe vestitul apărător al Sevastopolului, pe generalul Todleben din Petrograd să ajute la cucerirea Plevnei. — Sosind acest vestit general s'a împrietenit numai decât cu Domnul nostru, ale cărui păreri și le-a însușit întru toate și, anume, că nu trebuie să se mai facă asalturi zadarnice asupra Plevnei, ci trebuie înconjurată bine de toate părțile și înfometată și se predă ea dela sine, ne mai având muniție și hrană.

Așa s'a și întâmplat. La 28 Noemvrie (10 Decemvrie) 1877 dimineța la orele 7 și jumătate Osman Pașa iese din cetate cu toată armata lui, încercând să rupă rândurile armatei creștine și să fugă la Constantinopol. Dar n'a putut. El e în curând rănit și armata lui, înconjurată de toate părțile, silită să se predea. Osman Pașa însuși își predă sabia în semn de supunere, colonelului român Cerchez care, însoțit de colonelul Arjon și Berendei n'a voit să i-o primiască, până ce nu va primi poruncă dela domnul Carol. Intr'aceea generalul rus Ganetzki,

cu aghiotantul țarului, generalul Strucov, vine și îi cere sabia pentru țar. Osman Pașa, biruit, ce eră să facă? Le-a dat-o.

A doua zi armata creștină în frunte cu țarul, cu marele duce și domnul Carol, intră biruitoare în Plevna, făcând un mare număr de prizonieri.

Cu Plevna se poate zice că s'a încheiat războiul. Ce a urmat după aceea, a fost de puțină însemnătate. (Aceste frumoase lupte pentru neatârnarea noastră le-a descris minunat marele meșter al graiului românesc *George Coșbuc* în cele două cărți de proză ale sale: »Războiul nostru pentru neatârnare« și »Povestea unei coroane de oțel«, iar în poezie *Vasile Alecsandri*: »Ostașii noștri«.

După războiul. La congresul de pace din Berlin.

Proclamarea regatului. 12 ani de rodnică stăpânire. Anii din urmă.

După războiul grija cea dintâi a lui Brătianu a fost Basarabia, ale cărei trei județe trecute după războiul crimeic în stăpânirea noastră Rusia le cerea acum pentru sine. Înțelegând hainul gând al tovarășului rus, încă de când a fost la Livadia în Crimeia, înainte de războiul din 1877, să vorbiască cu cancelarul rus Gorciacov, Brătianu a pus în locul întâi la congresul de pace din Berlin dreptul României la Basarabia întreagă, care pe nedreptul a fost răpită în 1812.

Mulți cred că a greșit Brătianu ținând morțiș la Basarabia pe care n'a recunoscut-o niciodată ca proprietate rusească, de aceea el și-a retras numai slujbașii, fără ca să iscăliască vre-o hârtie în hatărul Rusiei, dar astăzi ne dăm mai bine seama că el nu putea face mai bine decât a făcut. Se poate că ar fi fost mai bine, dacă în 1878 România primia ca despăgubire, pentru

Basarabia pierdută, Dobrogea cu întreg Cadrilaterul Varna—Rusciuc, așa cum l-au sfătuit pe Brătianu nu numai tovarășul său dela Berlin Kogălniceanu, cu care se cam învrăjbise din această pricină, ci și Domnul Carol, precum și atotputernicul cancelar al Germaniei de atunci principele Bismarck. Atunci poate că nu mai eră nevoie de rășboiul din 1913 contra Bulgariei, fiindcă mai curând erau ascultate și îndeplinite dorințele noastre. Și așa însă a fost destul de bine. Cu celelalte patru puncte susținute de Brătianu și Kogălniceanu la Berlin toți Românii erau învoiți, deși unele se prevedeau că nu vor putea fi îndeplinite și anume: 1. Recunoașterea Neatărării; 2. Cheltueli de rășboiu; 3. Instăpânirea României asupra insulei șerpilor și a celor din delta Dunării; 4. În urmă oprirea trupelor rusești de a mai trece în țară. Punctul întâiu și al treilea s'a încuviințat; al doilea și al patrulea nu.

Fiind recunoscută acum neatărarea noastră și de marile puteri, Brătianu s'a cugetat să facă arătată această neatărare înaintea lumii întregi, încoronându-l pe Carol I. ca Rege al României cu Coroana făurită din oțelul armelor turcești luate pradă la Plevna. Pentru ca această în-

semnată zi din viața țării să fie o zi de sărbătoare pentru toți Români, Brătianu voi să facă un guvern de încoronare, de aceea chemă și pe boieri, pe conservatorii lui Lascar Catargiu să între în guvern. N'au voit. Intre asemenea împrejurări ce eră să facă? A făcut singur încoronarea. Și a făcut-o foarte bine, precum au fost nevoiți să recunoască mai târziu înșiși dușmanii săi. Astfel Titu Maiorescu pomenit și mai înainte scrie (Discursuri parlamentare II, 129): »De aceea oricâte întâmpinări se pot face și le-am făcut și noi mai înainte în contra liberalilor, meritul lui Ion Brătianu de a fi luat parte la războiu și de a fi provocat (făcut) proclamarea și recunoașterea regatului rămâne covârșitor. Numele său este pentru totdeauna împreunat cu cel mai mare eveniment (întâmplare) a istoriei noastre contimporane«. Tot astfel și Mihail Kogălniceanu într'o cuvântare din toamna anului 1888 spune că ori de câte ori sărbătorim ziua de 10 Maiu, când oastea iese la paradă în haine de sărbătoare, faptele lui Ion Brătianu le proslăvim.

La 10 Aprilie 1881 — câteva zile după proclamarea regatului întâmplată la 14 Martie acelaș an. — Brătianu fără să fie silit, de bună

voie, părăsește cârma țării și se retrage în liniștea casei și moșiei sale dela Florica. Locul lui la cârma țării l-a luat fratele său Dumitru anume chemat pentru aceasta dela Constantinopol; dar puțină vreme. În țară și în străinătate eră atâta turburare pentru navigația Dunării încât Brătianu n'a mai putut rămâne deoparte, deși, după atâta muncă și încordare continuă în cele mai grele treburi ale țării i-ar fi căzut bine și lui puțină odihnă. Dar nu, el nu s'a cruțat nici de astădată văzând că țara îl chiamă din nou la muncă. Și astfel la 9 Iunie iarăși îl vedem ministru-președinte.

Văzând că fostul ministru de externe Vasile Boerescu se cam încurcase în afacerea Dunării din lipsă de curaj și de pricepere, Brătianu dându-și seama că țara în clipele grele trebuie să fie servită de toți fiii săi fără deosebire de partid, chemă la sine pe tânărul »junimist« (dela societatea de învățați și scriitori »Junimea« din Iași) Petre Carp și-l rugă să se ducă el la Viena să reprezinte România în chestia Dunării. Carp, deși din neam de boier mare, și-a călcat pe inimă, a ascultat de Brătianu și s'a dus, făcând neprețuite servicii țării, punând lucrurile bine la cale cu ministrul de externe austro-

ungar Kalnoki și cu ambasadorul german din Viena principele Reuss. Același lucru l-au făcut și boierii P. Mavrogheni la Constantinopol, precum și N. Krezzulescu la Petrograd.

Isprava a fost apropierea României de Puterile centrale: Germania, Austro-Ungaria și Italia, la adăpostul cărora s'a dezvoltat și întărit micul regat român, pentru a putea mai târziu în marele războiu european (1916—1918) să se întregiască până la granițele firești ale limbei și neamului nostru.

Vizita ce a făcut-o regele Carol I mai târziu — în 1883 — Împăratului Franz Josef precum și Împăratului german Wilhelm, întări această politică, ce avea de scop apărarea comună în vederea unei mari primejdii rusești. Și mai mult a întărit această politică întrevederea ce a avut-o Ion Brătianu cu principele Bismarck la Gastein, în 26 August acelaș an, când acesta i-a vorbit de un războiu împotriva Rusiei, ca despre un lucru apropiat.

Aceasta va fi fost pricina — mai ales după ce tratatul dela Londra n'a putut hotărî nimic privitor la chestia Dunării care a rămas și mai departe în grija României — că Brătianu în timpul din urmă se cugetă din ce în ce mai

puțin la trebile dinlăuntru ale țării fiind cu totul absorbit de grijile din afară. — Așa se face că în anii din urmă ai stăpânirii sale, el își schimbă des miniștrii și de multe ori nici nu-alegea atâta. Avea, de obicei, în fiecare minister câte un slujbaş (pe directorul) de nădejde, care făcea treabă și dacă ministrul nu era tocmai cum ar fi fost de dorit. Gurile rele aa numit acest răstimp »viziratul« lui Ion Brătianu.

Tot din pricina că Ion Brătianu avea mai mult grija să apere țara în afară, s'a putut întâmpla că, la revizuirea constituției din 1883, s'au înmulțit, fără un rost deosebit, numărul deputaților și al senatorilor, plătindu-se diurne și acestora din urmă, ceea ce nu era până atunci și prin ceea ce s'au îngreuiat nu numai cheltuielile țării, ci și mersul trebilor publice peste tot.

Pentru că s'a revizuit constituția, așa cum s'a revizuit, s'au înstrăinat de Brătianu nu numai unii foști partizani, cari cu nerecunoștință îl numiau acum bătrânul cel »sinistru«, adică cobitor și aducător de rele, ci și buni tovarăși de muncă cum erau: C. A. Rosetti, Kogălniceanu, ba chiar și fratele său Dumitru.

Nimeni nu mai voia să-i recunoască nici un merit, nici o vrednicie, deși nimeni n'a făcut

mai mult pentru țară decât făcuse el. Pe lângă izbânda războiului și încoronarea regelui de care am vorbit, trebuie amintite ca cele mai mari vrednicii ale lui: întinderea căilor ferate în întreaga țară; întemeierea școlii de poduri și șosele unde au învățat aproape toți inginerii noștri; băncile cele multe din toată țara și mai ales Banca Națională a României, apoi întări-turile din jurul Bucureștilor cu gândul de a ne apăra de Ruși — toate acestea și multe altele au luat ființă prin munca, stăruința și vrednicia uriașului care a fost Ion Brătianu.

»Această activitate constructivă a lui apar-tine întregii națiuni«, precum așa de bine spune N. Iorga în *Istoria Românilor pentru poporul românesc* ed. II. Vălenii de Munte, 1910, pag. 384.

Dar atunci, la sfârșitul îndelungatei și bine-făcătoarei sale stăpâniri nu se vedeau decât greșelile, fatale oricărei lucrări omenești. S'a adeverit și în viața lui zicătoarea că nerecuno-ștința e răsplata celor mulți. Că au fost și greșeli sub stăpânirea lui, este sigur. El însuși a re-cunoscut în ședința adunării deputaților din 25 Martie 1884 zicând: »Cu toate neorându-elile ce s'au făcut — asasinate (omoruri), procese scandaloase — am tăcut și am luat r spunderea«,

Dar a căută numai greșelile unei atât de îndelungate și binefăcătoare guvernări, este ca și cum ai băga de vină unui frumos tablou de Murillo sau Rafael că este murdărit de muște.

Puțin înainte de moarte s'a retras dela cărmă, făcând loc unui guvern junimist Teodor Rosetti.

A murit la Florica în ziua de 4 Maiu, st. v., 1891, după ce a mai împăcat odată în jurul patului suferințelor sale pe toți fruntașii și partizanii săi de odinioară. O faptă mare înainte de moarte: Impăcarea! După retragerea și moartea lui Ion Brătianu, șef al partidului liberal a fost ales fratele său Dumitru. În ziarul »Voința Națională« din 21 Maiu 1891 se găsește o declarație a tuturor fruntașilor și partizanilor liberali: D. A. Sturdza, Aurelian, M. Pherekyde, E. Stătescu, apoi N. Fleva, C. T. Grigorescu, D. Palade ș. a. Această declarație o iscălește și Kogălniceanu care, după câteva săptămâni (20 Iunie 1891) urmează și el pe marele său prieten pe calea veșniciei.

Ion Brătianu și Români din Ardeal.

Nu putem încheia această scurtă istorie a vieții și faptelor lui Brătianu fără de a arăta legăturile lui frățesti cu Români din Ardeal.

Știm că el s'a cugetat la noi încă în anii săi de învățătură și de pribegie. Mai mult! În timpul pribegiei sale el se abate și prin Ardeal. În cele dintâi zile ale lui August 1850, el vine la Sibiiu, centrul politic românesc din Ardeal în acel timp, precum cel cultural era Blajul, cu îndoitul scop de a reîncepe o mișcare în Muntenia și în Ardeal. Dar împrejurările erau neprielnice. Prefecții legiunilor românești, Ion Axente Severu, și Avram Iancu erau arestați, »Gazeta Transilvaniei« din Brașov a lui George Barițiu oprită să mai apară.

Totuș Ion Brătianu a rămas multă vreme la Sibiiu, fiind în apropiere de țară. De aici peste Căineni, mai ușor putea să întrețină legături nu numai cu frații și surorile sale, din Ostrovul Călimăneștilor, din Pitești și din Tigveni, ci și cu prietenii săi politici. În Sibiiu și în satele din împrejurimi, el află vechi cunoscuți și oameni

de încredere ai părintelui său cu cari acesta, ca crescător de herghelii, de cirezi și de turme, fusese în diferite legături.

Înștiințate de sosirea lui, surorile sale mai în vârstă: Anica Furduiescu și Maica Maximila, stareța dela mănăstirea din Ostrov, veniră în grabă să-și vadă pe fratele lor cel mai iubit. Ca să-i arate și mai mult iubirea și atențiunea lor delicată, ele îi aduceau țesături și dulceturi de acasă. Și după 30 de ani bătrâna Mătușă Anica, retrasă și ea la mănăstirea din Văleni, arată cu înduioșare nepoților ei pieptenii de bagă ce-i dăruise fratele ei la Sibiu și pe care îi păstră cu cea mai deosebită grijă ca pe niște scumpe odoare.

La reîntoarcerea lor, din Sibiu, cele două surori duceau în postalionul (carul) mănăstiresc, pe lângă odoarele primite dela un frate iubit și publicațiuni și proclamațiuni revoluționare ascunse sub pernele trăsorii brașovenești.

În Sibiu Brătianu, după obiceiul revoluționarilor, ținea două locuințe: una în casele doctorului Fribel, cealaltă în casele lui Grigore Matei. În cea dintâi locuia și un tânăr slujbaş român dela Cancelaria Guvernatorului Ardelean Wohlgenuth. Era Nicolae Barbu, care i-a făcut

multă îndemână lui Brătianu trimițându-i scrisorile, broșurile și alte tipărituri în plicuri oficiale austriace, pe care nimeni nu le-ar fi bănuț ce cuprind.

Intr'aceea venindu-i știri triste din Apus, în deosebi din Franța, unde cauza revoluției părea pierdută, Brătianu a văzut că deocamdată nu se poate începe nimic fără de a aduce mai multă stricăciune decât folos.

La începutul lui Ianuarie 1851, când Brătianu tocmai își luă rămas bun dela surori și se pregătiă să plece din nou în Franța, iată că prietenul său Nicolae Barbu îl vestește că poliția ar avea ordin să-l prindă, fiind primejdios pentru statul austriac.

Fără întârziere și fără șovăire, potrivit firii sale de om al faptelor, Brătianu se duse la poliție să iscăliască pașaportul pentru Franța, sub cuvânt că și-ar fi terminat afacerile familiare, pentru care venise la Sibiu, și n'a primit voie dela stăpânire să intre în țară; deci e nevoit să se întoarcă de unde a venit. Poliția nu voiă să știe de cererea lui.

In acelaș timp auzise și un alt Român, Tăbăcaru, pe comisarul de poliție Kirchner zicând că după amiazi îl va aresta pe Brătianu.

Înștiințat de primejdia ce-l amenință din ceas în ceas, Brătianu fugе la Cluj dela masă din hotelul »Curtea Mediașului« (astăzi Bonfert), de unde între aproape aceleași împrejurări fugise și Simion Bărnuțiu la 1848, lăsându-și hainele ce le aveа la Fribel în seama prietenului său Barbu.

La 30 de ani după aceea, în 1881, când Ion Brătianu ca ministru-președinte purtă norocos războiul pentru neatárnare și încoronă pe Regele Carol o ladă cu haine vechi veniа dela Sibiiu. Eră lada cu hainele uitate la Fribel în seama lui Barbu, dimpreună cu vechiul său joben. I le trimeteа bunul său prieten și tovarăș de muncă și de ideal din Ardeal, pe care el acuma n'a uitat să-l răsplătiască, numindu-l slujbaș la arhivele statului și dându-i o pensiuне frumoasă.

Jobenul s'a păstrat în casa lui Brătianu din București până în 1917, când pe timpul stăpânirii germane a pierit de acolo. A fost scris pe semne, să se jertfiască și această prețioasă amintire din zile grele pentru înfăptuirea visului nostru strămoșesc. (Vezi strălucitele »Din amintirile altora și ale mele« de *Ion I. C. Brătianu* în revista »Cugetul Românesc«, Septemvrie Nr. 6 din 1922, pag. 517—522.

Dar nu numai pe Barbu l-a prețuit și sprijinit, Brătianu, ci pe toți Români din Ardeal. După ce în 1867 se încheie dualismul austro-ungar cu înfrângerea tuturor nădejdelor de mai bine ale neamului românesc din Ardeal, Brătianu a părăsit scaunul de ministru, trecând în rândul deputaților, ca să poată vorbi oarzan românește în auzul lumii întregi, și mai ales al fraților săi ardeleni, cari atunci aveau nevoie de multă încurajare. În ședința dela 29 Noemvrie a anului următor (1868) Brătianu ținu una din cuvântările acelea care nu se pot uita niciodată. Vorbind de Unguri și de »Cartea Roșie« tipărită de ei nu de mult, el spunea, că dacă o soră a lui este măritată, el nu are dreptul să se amestece în căsnicia ei, ca să nu bage zizanie și desbinare în casa ei. Dar când soțul ei, cumnatul lui, vrea să ridice cuțitul asupra ei cu gând să o omoare, oare să nu aibă el dreptul să strige și să-l opriască dela această fărădelege? Ba da, îl are de bună seamă. De atunci, marele lui suflet românesc a simțit toată sălbatica pornire a Maghiarilor de a încălica pe celelalte neamuri și mai ales pe Români. De aceea amintea el povestea lupului, care caută gălceavă cu orice preț mielului, zicând că îi turbură apa. Apoi

glăsuia astfel: »Eu, domnilor, aş zice lupului să-şi aducă aminte că Ségur, când vine la istoria Romanilor şi începe dela fondarea (întemeierea) Romei zice că, la cel dintâiu pas al Romanilor s'a văzut că ei sunt pui de lei«. Iar mai departe: »să fie sigure Statele vecine . . . că nu vor avea nici un subiect (motiv) de grije din partea noastră, dar să nu uite că atunci când vor să înjunghe pe sora noastră de dincolo, care este măritată cu dânsii, sângele ei le va stropi fruntea şi mai curând sau mai târziu Franţa şi Roma când capitoliul va domni iar asupra Italiei îşi vor recunoaşte sângele pe fruntea înjunghietorilor şi nu vor lăsa pe strănepoţii lor să piară«. (Insufleţite aplause în sală şi în toate tribunele). (Vezi »Din scrierile şi cuvântările lui Ion C. Brătianu«, partea I, 1848—68, pag. 511—513).

Profetice cuvinte!

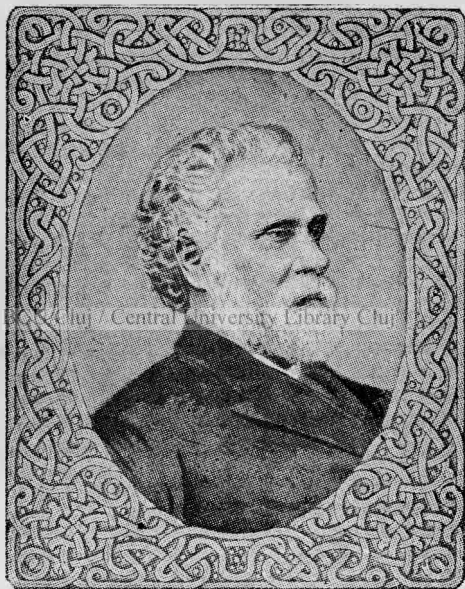
Când în războiul din urmă sorioarele noastre din Ardeal şi Bucovina erau să sângereze cu totul sub loviturile cumpliţilor călăi, sora noastră mai mare, România vechiului regat, ajutată şi ea de surorile noastre încă şi mai mari, de Franţa şi Italia, ne-a scăpat de pieire sângerând însă din greu şi ele pentru noi.

Tot dela Ion Brătianu au rămas și cuvintele rostite cu acest prilej : să nu împingem prudența (înțelepciunea) până la lașitate ! cuvinte pe cari cei mai de seamă oameni politici ai noștri le-au și urmat întotdeauna. Amintind de această cuvântare a lui Brătianu marele Kogălniceanu a spus că el a vorbit atunci tot așa, cum ar fi vorbit și el, pentru că a vorbit din inima tuturor Românilor.

E vrednic, deci, ca și numele lui să fie scris cu recunoștință în inimile tuturor Românilor de pretutindeni și deapururia.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

110

Ion Constantin Brătianu la bătrânețe.

Insemnătatea lui Ion C. Brătianu.

După cele de până acum nu va fi greu să cuprindem în câteva cuvinte însemnătatea cea mare, aproape fără seamăn, a vieții și faptelor lui Brătianu.

Ca înfățișare trupească, în anii din urmă, a fost un bătrân mititel, cu părul și barba buclată, cu ochii negri, scăpărători de veveriță, și cu fața smeadă, cari făceau să străluciască încă și mai mult albeața cea fără prihană a părului și a barbei sale.

Ca suflet, a fost un cuceritor, un vrăjitor fără păreche. În fața lui orice pornire vrășmășească se schimbă în prietenie. El a fost omul cel mai iubit al timpului său. Un fost dușman al său, Nicu Gane, povestește cum se feriau dușmanii lui Brătianu să dea ochi cu el de teamă să nu-i desarmeze și din dușmani să nu și-i facă prieteni. Un fapt e sigur, că nimeni n'a fost înconjurat în viață de o mai mare mulțime de admiratori, de oameni în stare să bea și venin și să se scalde și în foc pentru el.

Un astfel de om eră predestinat să ajungă conducător de oameni. În orice țară s'ar fi născut el ar fi avut un mare rol politic. Precum într'o pădure se ridică un arbore, unul singur, prin o fericită împrejurare a firii, mai presus de toți ceilalți, tot astfel și Ion Brătianu se ridică mai presus de semenii săi și îi stăpâniă cu puterea însușirilor sale rare. În el pare că s'a întrupat așa de fericit însuși geniul conducător al neamului nostru. (Vezi și *N. Gane*, »Zile trăite«, Iași, Librăria Nouă, 1903, pag. 275—7).

Așa se face că el a fermecat dela începutul până la sfârșitul vieții sale pe toți aceia cu cari veniă în atingere. Așa se face că el a cucerit nu numai inimile străinilor pentru cauza românească, ci și pe ale Românilor din alte partide, ceeace uneori e cu mult mai anevoie. Lui Brătianu i se va zice Brătianu cel Mare, fiindcă el s'a ridicat cu trei sulii deasupra tuturor contemporanilor săi cu mintea, dar mai ales cu inima sa mare. La întrebările mari, când mintea se întunecă, — zicea el, — lasă să vorbiască inima. Ea nu se înșală niciodată.

Ostaș, când a înțeles că sabia îl împiedică în mișcări, el a descins-o apucând alte arme:

cuvântul, condeiul, fapta pentru apărarea neamului său.

Boier prin naștere, prin creștere și prin fire, el a iubit poporul de rând ca nimeni altul ajutându-l să se ridice din starea tristă în care se află, știind că altfel nu ne putem mântui.

Republican fanatic, ca atâția dintre prietenii săi dela Paris, reîntors acasă și văzând că poporul nostru nu este copt pentru republică el devine cel mai mare sprijinitor al regalității, aducând în persoana regelui Carol pe marele întemeietor al strălucitei noastre Familii Domnitoare.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Liberal convins, mai mult: președintele partidului cu acest nume, el a cărmuit țara ca cel mai cumpătat conservator.

Francofil din tălpi și până în creștet, el a îndrumat România spre puterile centrale (Germania, Austro-Ungaria și Italia) îndată ce a înțeles că Franța din vremea aceea nu mai putea fi de folos României.

Naționalist, iredentist chiar, precum l-am văzut când a vorbit despre noi, Românii din Ardeal, el a făcut o politică la guvern, care va părea ciudată numai nepriștitorilor și rău voitorilor cari nu-și dau seama că pentru

a cuceri întregul nu trebuie să pierzi nici o parte.

Blând, modest și de ispravă, el a încercat să dea o nouă îndrumare neamului: spre bună înțelegere, muncă și cinste. Și, în cea mai mare parte, el a și izbutit.

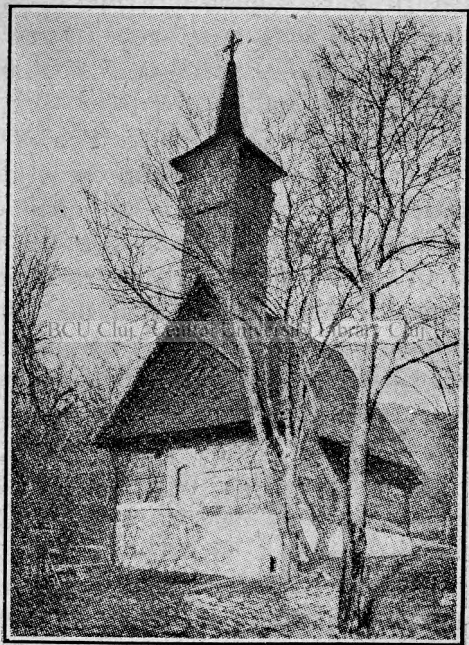
Vieța lui e viața României dela 1848 până la 1891. Vieța nimănui nu se împletește mai mult cu a neamului nostru de pretutindeni în acest timp, decât a lui. Au avut Românii cuvântători mai de seamă (Simion Bărnuțiu) ca el. Desigur că au fost și oameni mai învățați (Timoteiu Cipariu) și unii (Andrieu Șaguna și Mihail Kogălniceanu), poate, și diplomați mai buni, — dar nimeni n'a avut deodată atâtea însușiri frumoase și atrăgătoare ca el; nimeni n'a fost în mai mare măsură bărbat de stat, și nimeni nu l-a întrecut prin inima, prin sufletul, prin faptele sale fără păreche. — E mult și a le cugeta, dar apoi a le săvârși!

Amintirii lui scumpe trebuie să i se închine cu smerenie și străinii, în deosebi vecinii noștri Sârbi și Bulgari. Când, pentru niște mici neînțelegeri, ei s'au încăerat la bătaia din 2 până în 16 Noemvrie 1885, el a fost care a făcut pacea cea dreaptă între ei la București în 19 Februarie

1886, dovedind odată mai mult cu fapta că noi, Românii, suntem cheia de boltă a Răsăritului și fără de noi nu se poate face nimic trainic în aceste părți. — Și e mare lucru să fii făuritor de pace. D-l Hristos în evanghelie zice: »Fericii sunt făcătorii de pace, căci aceia fiii lui Dumnezeu se vor numi!«

Când s'a stins mai târziu la Florica într'o frumoasă zi de Maiu, luna de care se leagă cele mai mărețe amintiri ale sale, Românimea întreagă s'a cutremurat. Se prăbușise un munte de granit. Astăzi când s'a introdus tristul obicei de a jeli pe toți, deopotrivă, și de a uită la groapă toate greșelile și toate vinile, nu ne vom putea da seama pe deplin de jalea și durerea ce a cuprins pe toți Românii la vestea morții-lui. Atunci însă eră altfel. În fața oștirii amuțite, trupul neînsuflețit al lui Brătianu a fost îngropat pe un vârf de deal, la umbra unor stejari. În vale Românii au înălțat o mândră biserică, închinată Sfântului Înainte Mergător Ioan Botezătorul, al cărui nume îl purtasă în viață. — (Vezi și *M. Theodorian-Carada*, »Medalii și plachete«, București, Flacăra 1913, pag. 19—24.)

Iată acum și înscricția ce împodobește acest lăcaș dumnezeesc: »Așezatu-s'a astăzi în 7/20

Biserică lui Horia.

Maiu, anul una mie nouă sute, și al treizeci și patruilea al domniei Regelui României Carol I piatra fundamentală a bisericii din Florica, ce se clădește de poporul român în lauda Atotputernicului Dumnezeu, care la timp de mare nevoie și de grea cumpănă a pus în capul frunțășilor țării pe Ion Constantin Brătianu, spre a lucra cu credință și cu dragoste, cu devotament și cu înțelepciune la Reînvierea Neamului și la Fondarea Regatului. În amintirea acestui mare cetățean, ale cărui rămășițe pământești se odihnesc în acest locaș dumnezeesc, s'a semnat acest act de nemângăiața lui soție, de fiii, fiicele, ginerii și nepoții lui, de prietenii lui, bătrâni și tineri, cari cu toții înalță către cer rugi ferbinti, pentru ca gândirile și faptele acestui bărbat și ale tovarășilor lui de muncă să inspire și să conducă totdeauna inimile și sufletele Românilor pe calea împlinirii datoriilor către patrie și neam«.

Pentru ca Florica să devină un loc de pelerinagiu pentru toți Românii, familia a avut bunul gând să cumpere biserica lui Horia din Albac în 1907, când aceasta era amenințată să se risipiască cu totul și s'o ducă în parcul familiar, unde a fost așezată la dreapta, în stânga fiind susnumita biserică.

Astfel s'au strâns la un loc câteva din cele mai mult însemnătoare amintiri ale vieții Românilor din frumoasa cunună a Carpaților.

In fața lor se cuvine să ne plecăm toți capetele și genunchii.

100

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1991.11.10.

Cuprinsul:

	Pagina
Rostul acestei pomeniri	3
Din copilăria și anii de învățătură ai lui Ion Constantin Brătianu	5
Stări din țară în această vreme	12
Incercări de îndreptare	17
Revoluția din 1848	22
În pribegie	31
Acasă până la începutul Domniei lui Carol I .	39
În cei dintâi ani de domnie ai lui Carol I. Răs- boiul pentru neatârnare 1877/8	44
După războiul. La congresul de pace din Berlin. Proclamarea regatului. 12 ani de rodnică stăpânire. Anii din urmă	53
Ion Brătianu și Românii din Ardeal	61
Insemnătatea lui Ion C. Brătianu	69

Ilustrațiuni:

	Pagina
Casa Brătienilor din Pitești	8
Ion Constantin Brătianu în tinerețe	30
Ion Constantin Brătianu la bătrânețe	68
Biserica lui Horia	74

0776 16. VI. 1928

CLUJ

O IDEE BUNĂ.

Dr. I. Simionescu, profesor universitar în Iași, scrie în ziarul »Viitorul« Nr. 4342 din 4 Septembrie 1922, între altele, și aceste frumoase cuvinte:

„În Anglia se obișnuște a se serba amintirea morților căzuți în războiu prin câteva clipe de nemișcare. În ziua aniversării, la anumit ceas, câteva minute încetează orice activitate. Oamenii se opresc din mers, unde i-au prins clipa. E o pauză de reculegere în forfota vieții, e rugăciunea mută a fiecăruia pentru sufletele celor dispăruți. — Chiar și indicațiunile ce ar însemna o grevă generală se obișnuște acum a se arăta prin încetarea lucrului pentru câteva momente. Să facem cu toții un gest analog, ca semn al solidarității etnice. Gândul tuturor, numai într'o singură zi să fie a sacrifică chiar din nevoile curente cei 20 Lei pentru cumpărarea unui bilet al »Asociațiunii« din Sibiiu. Ca din pământ ar răsări Muzeul lui Avram Iancu, mărețul monument de pe Câmpia Libertății, acel de lângă Turda ca și Casele Naționale din centrele înstrăinate. Nu numai că am căpăta încredere în noi, dar am stărni și fiorii îngrijorării în acei care se bizuiesc mult în reușita uneltirilor lor ascunse, pe lipsa noastră de solidaritate ca și pe nesocotirea însemnătății, pentru viitorul nostru, a împrejurărilor prin care trăim ca niște orbi“.

Sunt încă 3 trageri, la care se împart câștiguri în suma de

4,500.000 (patru milioane cinci sute mii) **Lei**

Sunt:	1	câștiguri de câte	100.000	Lei	
„	6	„	„	50.000	„
„	12	„	„	25.000	„
„	30	„	„	10.000	„
„	60	„	„	5.000	„
„	400	„	„	1.000	„ etc.

A doua tragere e la 31 Martie 1923. Tot 'al cincilea număr câștigă! Grăbiți și cumpărați!

Cercați-vă norocul vostru și al copiilor voștri!

„ASOCIAȚIUNEA“ Sibiiu, Strada Șaguna Nr. 6.

**Din publicațiunile
mai nouă ale „Asociațiunii“.**

„Biblioteca populară a Asociațiunii“:

Ion Georgescu , Satul meu: Un sat din Ardeal	Lei 3.—
Petrea Descălul , Din popor	« 3.—
Ion Agârbiceanu , Povestiri	« 3.—
Calendarul »Asociațiunii« pe 1921	« 5.—
Victor Lazăr , Ardealul și Ardelenii Partea I	« 3.—
Victor Lazăr , Ardealul și Ardelenii. Partea II	« 3.—
Ion Georgescu , Istoria lui Tudor Vladimirescu	« 3.—
Dr. Elie Dăianu , Oameni și stări dela noi	« 3.—
Ion Georgescu , Ce este și ce vrea să facă »Asociația«?	« 3.—
Dr. I. Lupăș , Mitropolitul Andreiu Șaguna. Partea I	« 3.—
Dr. I. Lupăș , dto. Partea II	« 3.—
Ion Agârbiceanu Păcatele noastre	« 3.—
Calendarul «Asociațiunii» pe 1922	« 5.—
I. Georgescu , Avram Iancu. Câteva crâmpie din viața și vremea lui	« 4.—
Calendarul «Asociațiunii» pe 1923	« 5.—

**Din publicațiunile
mai nouă ale „Asociațiunii“.**

Biblioteca „Astra“:

- Nr. 1. **Sextil Pușcariu**, Istoria literaturii române. Vol. I. Epoca veche . . . . . Lei 25.—
- Nr. 2. **N. Iorga**, Tudor Vladimirescu. Dramă istorică . . . » 15.—
- Nr. 3. **I. Georgescu**, Prin România. Partea I. Ardealul. Cu 161 ilustrațiuni în text și 1 hartă afară de text . . . » 30.—
- Nr. 4. **Șt. Metes**, Istoria Românilor până la întemeierea principatelor . . . . . » 30.—
- Nr. 5. **N. Oańcea**, Căntece populare românești pentru cor mixt. Vol. I . . . . . » 25.—
- Nr. 6. Ing. **Fr. Neugebauer**, Viitorul tehnic-economic al României întregite. Traducere de I. Georgescu . . . » 10.—

Asociațiunea pentru litera- tura română și cultura poporului român

intemeiată la 1861 de marii metropoliți Andreiu Șaguna dela Sibiu și Alexandru Sterca-Șuluțiu dela Blaj, de fruntașii neamului nostru de atunci: Timoteiu Cipariu, George Barițiu, cavaler I. Pușcariu, baron Vasile Pop, consilier Iacob Bologa și a cu scopul de a înainta cultura poporului român prin tipărire de cărți bune și folositoare, a înființat și va înființa și susține biblioteci populare în fiecare comună, biblioteci regionale în fiecare centru de despărțământ și o bibliotecă mai mare centrală; a întemeiat și va întemeia și susține muzee regionale în centrele despărțămintelor, pe lângă un mare Muzeu Central; a ridicat și va ridica și susține case naționale în toate comunele românești; a aranjat și va aranja expoziții etnografice (de poturi, de jocuri naționale etc), de agricultură, de grădinarit, pomărit, de copii, industriale, artistice ș. a.; a ținut și va ține conferințe și prelegeri populare; a acordat și va acorda premii și burse (stipendii); a înființat și va înființa bănci populare, cooperative ș. a.; a instruit și va instrui pe analfabeți (pe cei ce nu știu citi și scrie) »Asociațiunea« e împărțită în despărțăminte (cercuri), iar acestea în comune sau agenturi. 5 persoane pot face o agentură și cere prin directorul despărțământului o bibliotecă dela

ASOCIAȚIUNE, SIBIU, STR. ȘAGUNA No. 6.

Abonați publicațiile Asociațiunei :

„Transilvania“

Cea mai veche revistă românească din
Ardeal

Apare lunar sub îngrijirea d-lor

Dr. Octavian Russu și Ioan Georgescu

cu sprijinul celor mai de seamă scriitori români
de pretutindeni. Publică : poezii, romane, schițe,
romane, teatru, istorie, știință pe înțelesul tuturor,
studii, dări de seamă, notițe, cronici ș. a.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Costul abonamentului anual :

pentru membrii »Asociațiunei«	50 Lei
pentru nemembri	70 Lei

Cea mai răspândită publicațiune populară

Biblioteca populară a „Asociațiunei“

apare sub direcțiunea vicepreședintelui și îngrijirea
secretarului literar al Asociațiunii, cu sprijinul
celor mai buni scriitori pentru popor.

Costul abonamentului anual :

pentru membrii »Asociațiunei«	25 Lei
pentru nemembri	35 Lei